

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakértői véleménye

A szakvélemény tárgya: Szakirodalmi mű szerzősége és felhasználása

Ügyszám: SzJSzT – 21/19

A Megkereső által feltett kérdések:

1. A szakirodalmi mű szerzői jogi védelme körében:

Állapítsa meg, hogy a felperesi mű szerzői jogi védelemben részesülhet-e, mint szakirodalmi alkotás, amelyet a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján hozott létre.

Megállapítható-e, hogy a fenti mű nem egy másik mű szolgálai másolása: befolyásolja-e a szolgálai másolás megállapíthatóságát az a körülmény, hogy a felperes, néhai [oktató neve] különböző időpontokban elhangzott oktatási anyagát használta fel műve megalkotásakor? E körben a Szakértői Testület vegye figyelembe a felperes által csatolt 20. számú, 28. számú és 33. sorszámú előkészítő irataihoz csatolt anyagot.

2. A szerzőség körében:

A felperes sajátjának állított művén nem szerepel személynév, de a legkorábbi nyilvánosságra hozatal felperes/felperesi cég számítógépén igazolt. A szerzőségi vélelem négy elemből álló rendszerének figyelembevételével vélelmezhető-e a felperes 13. számú keresetváltoztatást tartalmazó irata mellékleteként csatolt „print screen”-ek tartalma és a 20. számú felperesi válaszirat mellékleteként csatolt igazságügyi szakértő informatikai szakvélemény alapján, hogy a felperes az, aki a művet megalkotta?

3. A szakirodalmi mű felhasználása körében:

Megállapítható-e, hogy az alperes művébe átvette csaknem teljes terjedelmében a felperes művét? Alperesi felhasználás a szabad felhasználás körébe tartozik-e. Ha nem, fejtse ki ennek indokait. Amennyiben átvételről van szó, az összhangban van-e az alperesi feltételezett cél elérésével arra is figyelemmel, hogy a könyv kiadása (alperesi érdekeltségbe tartozó könyvkiadóról van szó) üzleti célokat is szolgált.

Az eljáró tanács szakvéleménye:

Ad 1)

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szjt.) 1. § (2) bekezdése értelmében szerzői jogi védelem alá tartozik az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása, köztük a szakirodalmi mű. Szerzői jogi védelem alatt áll továbbá – az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül – más szerző művének átdolgozása is, ha annak egyéni, eredeti jellege van (Szjt. 4. § (2) bek.).

Előrebocsátjuk, hogy a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése szerint a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást, nem tart helyszíni szemlét és nem idézhető. Így az eljáró tanács a jelen szakvéleményt a peres iratok részét képező könyv, rögzített előadásanyagok, vázlatok és egyéb dokumentumok alapján készítette el. Ezek alapján az állapítható meg, hogy a felperesi mű szerzői jogi védelem alatt álló, *többszerzős, származékos műnek* minősül. Az eljáró

tanács a rendelkezésre álló iratok alapján azt nem látja bizonyítottnak, hogy a néhai oktató és a felperesnek az Szjt. 5. § (1) bekezdése szerinti közös művéről lenne szó,¹ a két szerzői hozzájárulás között viszont *közvetlen kapcsolat* áll fenn. Maga a felperes is akként nyilatkozik, hogy a felperesi műve a néhai oktató – egyéni, eredeti jellegű – előadásai alapján készítette, az órákról készített jegyzeteinek mintegy 80%-át használta fel, „szintetizálva” azokat. Ahogyan a szerzői jogi Nagykomentár is utal rá, a „művek közvetlen kapcsolatát, azt a helyzetet, amikor egy mű oly módon indít más szerzőt alkotásra, hogy abból a kiinduló műre rákapcsolható, és rákapcsolódó mű születik, külön értékeli a szerzői jog.”² Az új mű szerzője az alapul fekvő műve(ke)t felhasználja, és ennek a felhasználásnak az eredménye az új mű.³

Az átdolgozás révén létrejött származékos mű szerzői jogi védelmének alapvető feltételei, hogy (i) az alapul fekvő alkotás(ok) szerzői mű(vek) legyen(ek), (ii) az átdolgozás eredményeképpen az eredeti műtől eltérő egyéni, eredeti jellegzetességgel bíró mű jöjjön létre, és (iii) az átdolgozás jogszerű legyen.

(i) A rendelkezésre álló iratok alapján az *alapul fekvő* néhai oktató előadásairól megállapítható, hogy azok egyéni, eredeti, szerzői jogi védelem alatt álló művek.

(ii) Egy alkotás akkor *egyéni*, ha az adott körülmények között lehetőség van többféle kifejezési módra, s ezek közül a szerző egyéni módon valósítja meg azok egyikét vagy másikat, azaz a mű tükrözi a szerző személyiségét; és akkor *eredeti*, ha az nem csupán valamely már meglévő alkotás szolgai másolata.⁴ A szövegek egyéni, eredeti jellegéhez tehát nincs szükség „nóvumra”,⁵ mivel a szerzői jog nem a mű tartalmát, hanem a *tartalom gondolati kifejezését* védi.⁶ Ahogyan azt a Szerzői Jogi Szakértő Testület több szakvéleményében is hangsúlyozta: a szerzői jog sohasem védi pusztán egy mű belső tartalmát, az önmagában mindig információs közkinccs. A szerzői jogi védelem a mű (tartalom) egyéni-eredeti kifejezését részesíti csak jogi oltalomban,⁷ maguk a szakirodalmi gondolatok nem monopolizálhatók,⁸ így a néhai oktató műveiben megfogalmazott tudományos, szakirodalmi tények, elvek, és az azokban megjelenő ötletek sem.⁹ Az alperes által felhívott LB Pf.III.21.105/1971. ügy is ezzel áll összhangban, a döntés szövegéből idézett „újdonság” kritériuma ugyanis ez esetben sem „objektív”, hanem „szubjektív újdonságot” jelent.¹⁰

Ehhez – ahogyan azt a Fővárosi Ítéltábla is a 8.Pf.20.479/2008/6. ügyben összefoglalja – „elegendő, hogy a produktumban az egyéni jelleg valamely minimuma megnyilvánuljon, tehát, hogy az ne legyen teljesen meghatározva a körülmények vagy az alkalmazott eszközök által, legyen legalább minimális tere a különböző megoldások közötti emberi választásnak, továbbá, hogy ne egy meglévő alkotásnak szolgai másolásáról legyen szó.”

A felperesi mű egyéni jellege megállapíthatóságának tehát szintén alapvető előfeltétele, hogy az alkotómunkához megfelelő *mozgástér* álljon rendelkezésre. Ez a mozgástér más és más az egyes műfajták esetében, a mű típusa és funkciója erősen kihat a rendelkezésre álló mozgástérre is. Egy szakirodalmi mű esetében ugyan az adott tudományág megállapításai, tézisei, kutatási

¹ Vö. pl. a Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.610/2009/2. sz. döntésével, ahol az interjú készítője és alanya azonos alkotói folyamatban hozzák létre a közös művet.

² Gyertyánfy Péter (szerk): Nagykomentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez. Budapest, CompLex, 2014. 75.

³ Átdolgozás jellegű más kéziratok művének az egyetemi oktatásban (előadásban) való felhasználása. (LB Eln. Tan. P. Törv. 21 399/1972., I. P.21.807/1975., lásd SzJSzT szakvéleményeinek gyűjteménye. I. köt. 119. o.) Gyertyánfy (szerk.) i. m. 192.

⁴ SzJSzT 10/07/1. – Fényképfelvétel szerzői jogi védelme.

⁵ SzJSzT 5/2016. – Meditációs szövegek szerzői jogvédelme.

⁶ Gyertyánfy (szerk.) i. m. 63.

⁷ SzJSzT 7/2015. – Módszer szerzői jogi védelme.

⁸ SzJSzT 31/2015. – Szakirodalmi mű felhasználása.

⁹ SzJSzT 21/2002. – Jogszabálygyűjteményről készült szakirodalmi mű, valamint a jogszabálygyűjtemény szerzői jogi védelme.

¹⁰ Gyertyánfy (szerk.) i. m. 62.

eredményei, a jellemző didaktikai módszerek kihatnak többek között a szakkifejezések megválasztására, az egyes tartalmi elemek összetételére, még a mű szerkezetére is, azonban marad tér a szellemi tevékenységéből eredő személyes eredetiség kifejezésére.¹¹ Így van ez a jelen ügyben vizsgált szakirodalmi mű esetében is. Az, hogy az írás a néhai oktató „útmutatásai” alapján készült, a mozgásteret ugyan leszűkítette, de nem vette el. Tekintve, hogy származékos műről van szó, az is megállapítható, hogy a néhai oktató előadásának anyagai a tartalom összeválogatásában, megfogalmazásában, a szerkezetében meghatározzák a származékos művet¹² (amennyiben a néhai oktató könyve angol nyelvű kéziratának egészére nézve történt felperes részéről ilyen szintű közreműködés, azaz szerkesztette, kiadható formában átfogalmazta, egységesítette, érthetőbbé tette a szöveget, a kézirat vonatkozásában is elmondható lenne ugyanez a közvetlen kapcsolat, és a többszerzőség, ez azonban nem vizsgált a jelen ügyben).

Az eredeti jelleg megállapíthatóságához végső soron az szükséges, hogy a felperesi mű ne legyen más mű *szolgai másolása*. A Szerzői Jogi Szakértő Testület több korábbi szakvéleményében rögzítette, hogy az eredeti jelleg azonos tárgyú, témájú, azonos tudásra építő műre vonatkozóan is fennállhat, mivel „elsősorban a feldolgozás sajátos módjában, szerkezetében és egyéb jellemzőiben kell az eredetiségnek kifejeződésre jutnia,”¹³ az természetes, hogy ugyanazt, a szakmában elfogadott szókinccset alkalmazzák ugyanazon fogalmak jelölésére, ami elsősorban abból következik, hogy mindkét mű azonos tudásanyagra épül.¹⁴ Az alperes hivatkozik arra, hogy a néhai oktató gépén „talált angol nyelvű anyagok lefordítása során előkerültek szinte ugyan azon szószerinti kifejezések, gondolatmenetek, tematikai felépítések”, és hogy „önálló, eredeti, nem a néhai oktatótól származó gondolatot, fordulatot, kifejezést stb. egyetlen egyet sem tartalmaz”. A fent kifejtettek értelmében azonban a szolgai másolás nem egyes szerzők által használt szakkifejezések, gondolatok használatát jelenti, hanem egy (vagy több) konkrét szerzői mű, illetve annak azonosítható részének változtatás nélküli, vagy csak csekély és jelentéktelen (pl. nyelvtani átkötéseként jelentkező) változtatásokkal történő átvételéről.¹⁵ Ezért nincs jelentősége annak az alperesi állításnak, mely szerint a felperes által is elismert mester-tanítvány viszony okán nem is lehetett olyan gondolati különbség, amely felperes részére szerzői jogi oltalmat keletkeztetett volna. A szerzői jogi védelemhez ugyanis nincs szükség más művekhez képest gondolati különbségre, nem a műben kifejezett gondolatnak, hanem magának a kifejezésnek (expression) kell egyéni, eredeti jelleget mutatnia. Az alperes több ízben arra a megállapításra jut, hogy a felperes pusztán lejegyzetelte a néhai oktató előadását, a felperesi mű egy 2010. 09. 30-án elhangzott előadásból tartalmaz részleteket.

Megállapítható, hogy az alperes által hivatkozott 2010. 09. 30-i a néhai oktató előadásával tartalmi hasonlóság ugyan fennáll, azonban a tartalom kifejezése kapcsán *szolgai másolás nem állapítható meg*. Az eljáró tanács a rendelkezésre álló iratokban nem talált olyan a néhai oktatóhoz tartozó művet, amely a kérdéses írásművel azonos, vagy csak jelentéktelen mértékben eltérő szöveget tartalmazna. A szövegek jellemző kapcsolatára néhány példa:

A néhai oktató előadásának hanganyag (2010. 09. 30.)	A felperesi mű
„Tehát ha valamitől mozdulsz el, ami nem mozog, az statikus kell hogy legyen és neked	„A nagyobb testet mozgatni kell, ehhez kell egy biztos indulási pont, a statika, melyet a

¹¹ SzJSzT 27/2001. – Szakvélemények szerzői jogi védelme, a szerzői jogok gyakorlása; SzJSzT 22/2012. – Szakirodalmi művel kapcsolatos szerzői jogsértés.

¹² „Csak esetenként dönthető el, hogy a szépirodalmi vagy tudományos művek kivonata átdolgozás-e. Ha nem csak a szerző adatai, a forrás, a téma, tárgy, a tudományos eredmény rögzítéséről van szó, hanem olyan rövidítésről, amely az olvasó számára az eredeti helyébe léphet, általában igenlő a válasz.” Gyertyánfy (szerk.) i. m. 192.

¹³ SzJSzT 34/2007. – Szakirodalmi mű szerzői jogi védelme.

¹⁴ Uo.

¹⁵ SzJSzT 27/2004. – Szakirodalmi művek tartalmának egybevetése; az átvételek számszerűségének megállapítása.

kell egy statikus támasz ahhoz, hogy elinduljál. Ugye? Nem az űrben. OK? Cirkuszi állaton kívül soha nem láttál igazándiból állatot az első lábán állni úgy nullától...”	négylábúnál a hátsó végtag biztosít (lsd. kenguru)”
„Tehát ha van egy tudata, befogad, befogadja a külső környezetet, átalakítja saját magává, kialakítja saját magából, és kidobja. Na ha el kell mondanod, te mi mást tudsz, akkor OK, de én egy már picit elgondolkoztam, mert úgy nagyjából nem sokat. OK ilyen mi csak ilyen aggregált átalakító csövek vagyunk végülis.”	„Be- a külvilágot (nem-Te) hozza be, ami belül Át lesz dolgozva sajátját. Bármilyen fájó is, ez ugyanúgy az emberre is vonatkozik, mint bármely más élőre, vagyis semmi más, mint egy átalakító cső.”
„Gyorsítasz, melegítesz, lassítasz, hűtesz, pangtalanítasz, mást nem tudsz, nem is rossz. Akkor. Most hallod, hogy a hőség, az ott az ez, meg akkor így, meg úgy. Na. Kínai ezt nem bírta, hogy a termónak, meg a dinamónak úgy kupiba(n) legyen az a sok megnyilvánulása, betette 2 mappába. OK? Mindaz, ami a függőlegeshez tartozik, azt úgy hívja, hogy yang tengely. Mindaz, ami a mozgáshoz tartozik, az meg a yin. Na ez a yin és yang.”	„A funkció hármassága a megnyilvánulás szintjén bővül. A funkció működése az első yang-yin oszlás és a közép (2+1, azaz a fa központ) A megnyilvánulás működése a következő fraktalizáció eredménye, ahol árnyaltabb, de még áttekinthető a yin-yang viszonya (yin a yangban-indulás, yang a yangban-melegedés, yin a yangban-lassulás, yin a yinben-kihülés)”

A kérdéses írásmű mindezek alapján nem tekinthető idézetek, átvételek pusztán egymás mellé rendezésének sem.¹⁶ A felperesi mű ugyan *összefoglaló jellegű* mű – amire a szöveg maga is utal –, azonban egy szakismeret tartalmi elemeit összegző írás esetében sem kizárt az egyéni, eredeti jelleg megléte a fent elmondottak fényében.¹⁷ Egy előadás egyszerű lejegyzetelése, vagy egy mű egyszerű „átszerkesztése”, rövid, csaknem szószerinti átirata („rövidített jegyzet”) valóban nem lenne tekinthető szellemi teljesítménynek,¹⁸ ám jelen esetben megítélésünk szerint ugyancsak nem erről van szó. A gondolatok azonosságán túl a „csaknem szószerinti” átiratnál jóval többről beszélhetünk, a szöveg egy egységes, egyéni, eredeti jellegű módon kifejeződő gondolatszövedék, mely a néhai oktató előadásaira épül, ám mint új, származékos mű, maga is egyéni, eredeti jelleget mutat.

Az eljáró tanács megjegyzi továbbá alperes alábbi kijelentése vonatkozásában: „... azok akkor is a néhai oktató egyedi stílusjegyekkel bíró szellemi termékei maradtak, és maradnak.”, hogy a stílus maga a szerzői jog által nem védett, szabadon követhető.¹⁹

(iii) Az átdolgozás jogszerűsége vonatkozásában megállapítható, hogy az átadott iratokban nem található szerzői jogi felhasználási szerződés útján megadott átdolgozási engedély a néhai oktató részéről. Ugyanakkor az, hogy a felperes az eredeti szerző kérésére, „házi feladat” keretében készítette el a származékos művet, a származékos mű *létrehozásának* jogszerűtlenségét kizárhatja, ám az eljáró tanácsnak nincs információja arra nézve, hogy a származékos mű további felhasználására vonatkozóan létrejött-e felhasználási szerződés közöttük. Megjegyezzük, hogy a származékos mű átadása nem keletkeztetett felhasználási engedélyt a felperes származékos szerző

¹⁶ SzJSzT 31/2015. – Szakirodalmi mű felhasználása.

¹⁷ Vö. „A bírósági határozat lényegének egyéni, eredeti jelleget mutató, a rendszerint a közzétett határozat előtt elhelyezett nem hivatalos összefoglalása (Leitsatz) a lényegkiválasztás szellemi teljesítményére tekintettel szerzői mű.” Gyertyánfy (szerk.) i. m. 64.

¹⁸ SzJSzT 35/2004. – Szakirodalmi művek jogosulatlan felhasználása; az okozott vagyoni hátrány, illetve kár megállapítása.

¹⁹ Uo.

oldaláról sem a mű felhasználására a néhai oktató, majd jogutódai részére (ezzel kapcsolatosan ld. a 3. kérdésre adott választ).

Összefoglalva, a felperesi mű egy, a néhai oktató előadásainak *átdolgozásával keletkezett származékos alkotás*, amelyen szerzői jogokkal a néhai oktató (jogutódai) és a felperes mint átdolgozó rendelkeznek. Az elmondottak fényében különös jelentősége van annak, hogy a *művet* a benne megjelenő *gondolatoktól* elválasszuk. A szerzői jog nem biztosít kizárólagos jogot a műben megjelenő gondolatokra, vagy annak stílusára nézve, pusztán a gondolatok egyéni, eredeti jellegű kifejeződésére. Így tehát – az alperes kérésével ellentétben – nem „az adott gondolatok eredetiségét” kell igazolni a szerzői jogi védelem fennálltához, hanem a származékos mű létrehozása feltételeinek teljesülését, köztük azt, hogy az adott mű létrehozása nem volt teljesen meghatározva a körülmények által, tehát volt *legalább minimális tere* a különböző megoldások (esetünkben a különböző megfogalmazások) közötti emberi választásnak, továbbá, hogy *nem* egy meglévő alkotás *szolgai másolásáról* van szó.

Ad 2)

Az Sztj. 94/B. §-a egy megdönthető vélelmsort határoz meg a szerzőség megállapítására. A jelen ügyben ezen vélelmsor egyik eleme alapján sem vélelmezhető a felperesi mű szerzője. Az Sztj. 4. § (1) bekezdése alapján viszont tudjuk, hogy a mű alkotója minősül szerzőnek. A szerzőség bizonyítása pedig a polgári eljárásjogban ismert bármilyen eszközzel történhet,²⁰ így arra a felperes 13. számú keresetváltoztatást tartalmazó irata mellékleteként csatolt „print screen”-ek tartalma és a 20. számú felperesi válaszirat mellékleteként csatolt igazságügyi szakértő informatikai szakvélemény is alkalmas lehet. Ezek a dokumentumok nem a mű nyilvánosságra hozatalát, hanem annak keletkezésének időpontját igazolhatják. Ennek eldöntése ugyanakkor már nem szerzői jogi szakkérdés, hanem a bizonyítás körébe tartozik.

Alperes úgy nyilatkozik, hogy „nem tudja bizonyítani és nem bizonyított, hogy a vitatott anyag kitől származik. De ezt nem is az alperesnek kell igazolnia”. Megjegyezzük, hogy abban az esetben, ha alperes maga sem volt biztos a szöveg szerzőségében (lévén a néhai oktató számítógépén találta a művet), a mű felhasználását kellő körültekintés mellett nem kezdhette volna meg e körülmény tisztázása nélkül.

Ad 3)

Megállapítható, hogy az alperes művébe átvette, azaz felhasználta a felperesi származékos művet. A művek jellege és az ügy körülményei alapján kizárhatjuk, hogy a két mű közötti nagyfokú azonosság párhuzamos alkotás eredménye legyen. A felhasználás kapcsán az alperes maga is úgy nyilatkozik, hogy a felperesi művet maga illesztette néhány csekélynek minősíthető módosítást követően az alperesi műbe, miután a néhai oktató számítógépén megtalálta. Ez a cselekménye akkor minősülne jogszerű felhasználásnak, ha arra a) engedéllyel került volna sor, vagy ha az b) a szabad felhasználás körébe tartozna.

a) Az alperes állítása szerint abban a tudatban volt, hogy a kérdéses mű is a néhai oktató írása, és állítása szerint a néhai oktató jogutódaitól engedélyt kért művei felhasználására. Hangsúlyozzuk azonban, hogy még ha az alperes rendelkezik is érvényes szerzői jogi felhasználási szerződés útján megadott – a fordításra és átdolgozásra is kiterjedő – felhasználási engedéllyel a jogutódoktól, az nem a néhai oktató számítógépén talált valamennyi mű felhasználására jogosít, csupán a néhai oktató saját alkotásaira. Az alperes kellő körültekintéssel kellett eljárjon a néhai oktató számítógépén talált szerzői művek felhasználása során. Önmagában a felperesi mű alcíme („a néhai oktató útmutatása alapján – 2010. 09. 30.”) alapján ugyan nem kellett az írás szerzőjét

²⁰ Gyertyánfy (szerk.) i. m. 75.

felismernie, de az utalhatott egy a néhai oktatótól eltérő szerzőre, így arra is, hogy az adott mű felhasználására esetleg nincs jogosultsága. Ez a bizonytalanság akkor is nagyobb fokú körütekintésre kellett volna ösztönözze, ha az írás nyelvezete, stílusa alapján a néhai oktató szerzősége volt elképzelhető számára.

A felperesi származékos mű vonatkozásában tehát felperestől nem, legfeljebb a néhai oktató jogutódaitól lehetett engedélye (ez a felhasználási szerződés nem képezte részét az eljáró tanács rendelkezésére bocsátott iratoknak, így ezzel kapcsolatosan nem tud állást foglalni), a jogszerű felhasználáshoz azonban mindkét engedély szükséges lett volna.

b) Ez az átvétel semmiképpen nem tartozik a szabad felhasználás körébe, mert az átvétel csak akkor minősül szabad felhasználásnak, ha a jogszabályban meghatározott feltételek teljesülnek. Az Szjt. 34. § (2) bekezdése szerint: „nyilvánosságra hozott irodalmi vagy zenei mű, film részlete, vagy kisebb terjedelmű ilyen önálló mű, továbbá képzőművészeti, építészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotás képe, valamint fotóművészeti alkotás szemléltetés érdekében iskolai oktatási célra, valamint tudományos kutatás céljára a forrás és az ott megjelölt szerző megnevezésével a cél által indokolt terjedelemben átvehető, feltéve, hogy az átvevő művet nem használják fel üzletszerűen. Átvételnek minősül a mű olyan mértékű felhasználása más műben, amely az idézést meghaladja.” Jelen esetben az átvett rész forrása és szerzője nem azonosítható be az átvevő műben, amely önmagában kizárja az átvétel szabad felhasználásnak minősülését, így a felhasználás üzletszerűségének már nincs relevanciája a kérdés megítélésében.

Budapest, 2019. október 25.

Dr. Kabai Eszter
a tanács elnöke

Dr. Pogácsás Anett
a tanács előadó tagja

Érsek Nándor
a tanács szavazó tagja